

La malaltia del segle XXI

La pandèmia actual ha trencat les Lparets de vidre de la “societat hivernacle” —la metàfora és de Ricardo Forster— d'Europa i del món. A tot el planeta, la crisi sanitària ha obligat a prendre mesures inimaginables, insòlites, sense precedents. Els carrers i les places de les ciutats d'arreu estan desèrtics. Els sistemes sanitaris intenten fer el que poden per salvar vides. L'activitat cultural en viu s'ha aturat de cop i s'intenta revifar en el magma digital. Sembla com si visquéssim immersos en una pel·lícula de terror.

Avui recupero una peça teatral que vaig descobrir quan feia la tesi doctoral, *La pesta blanca* de Karel Capek, traduïda del txec per Frederic Pascual i Víctor Kaufmann, i publicada en castellà el 1937. L'autor i els traductors van cedir-ne els drets de la primera edició a benefici de la República espanyola en guerra contra el feixisme. Escriptor progressista i compromès, humanista convençut, Capek va donar suport, des del primer moment, a la legitimitat republicana i va integrar el Comitè d'Ajuda a l'Espanya Democràtica. Com reconeix el mateix Capek, *La pesta blanca* planteja simbòlicament el xoc entre dos ideals antagònics: l'humanista, que defensa la llibertat democràtica, la pau mundial, el respecte a la vida i als drets individuals i col·lectius, i el dictatorial, que aspira al poder, a l'extensió i, per mitjà de la força, al domini d'una nació sobre l'altra. La seva tràgica al·legoria distòpica esdevé una diatriba poderosa contra la guerra i una crítica contundent a l'imperialisme i a les dictadures que amenaçaven l'Europa coetània.

Tracta de l'extensió mundial d'una malaltia blanca, molt contagiosa i d'origen incert, però detectada primer a la Xina, que causa milions de morts i afecta sobretot les persones més grans. Només el Dr. Galén —un metge altruista i utò-

pic, antagonista del patrioter i grimpaire Dr. Sigelius— té el remei per curar-la, però posa com a condició *sine qua non* que els dirigents mundials aturin les guerres i signin una pau perpètua. Si no ho fan, únicament atindrà els més pobres.

Poc abans de la mort de l'escriptor txec, Domènec Guansé —en un article publicat a *Meridià* el 1938— destacava que “la pesta blanca no és altra cosa que el feixisme; que el feixisme que Karel Capek considera com una mena de llebrosia: tan corrosiva, encomanadissa, inguarible i fatal com la mateixa llebrosia”. Amb *La pesta blanca*, estrenada a Praga el 1936 i adaptada al cinema el 1937, Capek profetitzava l'ocupació del seu país per les tropes nazis i l'esclat de la Segona Guerra Mundial, el 1939.

El teatre permet comprendre millor els fenòmens politicosocials del present com a pas previ per transformar-lo. No

té una vareta màgica per endevinar el futur, però imagina distopies de ficció que la realitat supera tràgicament amb escreix. Com han advertit alguns assagistes contemporanis —d'Umberto Eco a Jason Stanley o Michela Murgia— el retorn del feixisme, emmascarat amb discursos patriòtics i salvadors, és un fet que hem de saber combatre sense concessions.

Ara i aquí, l'emergència sanitària ha tornat a fer aflorar un estat que —tot emulant el Dr. Sigelius— posa la pàtria per damunt de la justícia i la salut pública, i es complau a retallar drets i llibertats; un règim, el monàrquic, podrit d'hipocresia i corrupció, i uns mitjans, els meseteris, que són una impressionant “empresa de falsificació” (Simone de Beauvoir). La malaltia del segle XX s'assembla molt a la del XXI. N'és el millor antídote una república justa i solidària, una ciutadania amb plenitud de drets i uns mitjans lliures i independents.